

**KULTUR I LÄROPLANEN FÖR
GYMNASIET OCH
LÄROBOKSSERIEN MAGNET**

Arva Bergman

Magisteravhandling i svenska

Jyväskylä universitet

Institutionen för språk- och kommunikationsstudier

Våren 2018

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Humanistinen tiedekunta	Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Tekijä – Arva Bergman	
Työn nimi – Kulturinnehåll i läroplanen för gymnasiet och läroboksserien Magnet	
Oppiaine – Ruotsin kieli	Työn laji – Maisterintutkielma
Aika – Kevät 2018	Sivumäärä – 43
<p>Tutkielman tarkoitus on kartoittaa kulttuurisisältöjä lukion B1-ruotsin oppikirjasarjassa Magnet ja verrata niitä lukion opetussuunnitelman perusteissa annettuihin kurssisisältöihin. Analyysi koskee viidellä pakollisella kurssilla käytettäviä kirjoja.</p> <p>Sen lisäksi, että Magnet-kirjasarjan kulttuurisisältöjä verrataan lukion opetussuunnitelman perusteisiin, tarkoituksena on kartoittaa miten eri pohjoismaat esitellään ja kuinka paljon kutakin maata käsitellään. Aikaisemmat tutkimukset osoittavat, että oppikirjojen kulttuurisisällöt usein ovat kapeakatseisia ja keskittyvät turistin näkökulmaan kuten nähtävyyksiin. Oppilaat toivovatkin saavansa enemmän tietoa kulttuurista, etenkin arkisista asioista. Etenkin suomenruotsalainen kulttuuri koetaan etäiseksi ja tuntemattomaksi.</p> <p>Tulokset osoittavat, että Magnet täyttää opetussuunnitelman perusteissa mainitut vaatimukset. Aiheita käsitellään monipuolisesti eri näkökulmista ja kirjoissa on runsaasti laulujen sanoituksia ja katkelmia pohjoismaisesta kaunokirjallisuudesta. Kaikista pohjoismaista esitellään perustiedot tasapuolisesti ja vaikka Ruotsi saa muita maita enemmän tilaa, ainoastaan Färssaaret jää ilman omaa kappaletta kirjassa. Yksi kirja on omistettu Suomelle ja suomenruotsalaiselle kulttuurille. Oppilaiden toivoessa enemmän tietoa kulttuurista, olisi mielenkiintoista tutkia miten kirjojen kulttuurisisältöjä hyödynnetään oppitunneilla.</p>	
Asiasanat – B1-ruotsi, oppikirja, kulttuuri, opetussuunnitelma, sisällönanalyysi, lukio	
Säilytyspaikka – JYX	
Muita tietoja – Additional information	

Innehåll

1. INLEDNING.....	4
2. SPRÅKPOLICY OCH SPRÅKUNDERVISNING.....	5
2.1 Gemensam europeisk referensram för språk.....	5
2.2 Grunderna för läroplanen	6
2.3 Grunderna för läroplanen i gymnasieutbildning för ungdomar 2003.....	8
2.3.1 Kulturell identitet och kulturkännedom.....	9
2.3.2 Undervisning i B1-svenska.....	10
3. KULTUR OCH SPRÅKUNDERVISNING.....	13
4. TIDIGARE FORSKNING.....	16
4.1 Studier om lärobokens innehåll och betydelse i undervisningen.....	16
4.2 Elevernas uppfattningar om kultur.....	19
4.3 Uppfattningar om språkundervisningen.....	21
5. SYFTE, MATERIAL OCH METOD.....	23
6. RESULTAT.....	27
6.1 Magnet och GLGY 2003.....	27
6.1.1 Magnet 1.....	27
6.1.2 Magnet 2.....	29
6.1.3 Magnet 3.....	31
6.1.4 Magnet 4.....	34
6.1.5 Magnet 5.....	37
6.1.6 Slutsatser.....	38
6.2 Magnet och de nordiska länderna.....	39
7. AVSLUTNING.....	41
LITTERATUR.....	42

1. INLEDNING

Språket speglar vårt tankesätt medan kulturen i sig påverkar vårt språkbruk. Vi lever i Finland och den finlandssvenska kulturen skiljer sig en del från kulturen i Sverige trots att skillnaderna inte alltid nödvändigtvis är tydliga. Eftersom Finland och Sverige är grannar, finns det många likheter i kulturerna och det kan vara svårt att hitta de punkter där kulturerna skiljer sig åt. Därför vill jag veta hur kultur behandlas i läroböckerna i svenska på gymnasienivå i Finland.

Denna studie koncentrerar sig på kulturinnehållet i läroboksserien Magnet som är avsedd för gymnasieelever med B1-svenska. Gymnasieeleverna kan antas ha tillräcklig kunskap för att klara av lite längre och mångsidigare texter vilket ger möjligheter till att behandla ett större antal olika texttyper med mer krävande innehåll. Åldersmässigt är eleverna också mer mogna och kan bättre motta ett bredare spektrum av teman och aktuella samhälleliga fenomen.

Läroplanen ställer vissa krav på undervisningen också när det gäller kultur och jag vill veta om läromaterialet fyller dessa krav. Till exempel Alakotila och Aro (2002) har visat att läroboken har en viktig roll eftersom den styr undervisningen starkt. Därför är det viktigt att lärobokens innehåll fyller läroplanens krav. Analysen av Magnet baserar sig på kursbeskrivningarna i Grunderna för läroplanen i gymnasieutbildning för ungdomar (GLGY 2003). Green-Vänttinen m.fl. (2010) visar att även motiverade elever med bra resultat känner att den finlandssvenska kulturen är obekant för dem. Därför analyseras hur de olika nordiska länderna behandlas i böckerna och hurdan balans det är mellan dem.

2. SPRÅKPOLICY OCH SPRÅKUNDERVISNING

2.1 Gemensam europeisk referensram för språk

Den gemensamma europeiska referensramen för språk (CEFR 2009) är det senaste resultatet i en process som pågått sedan 1971 i samarbete mellan ett stort antal språklärare i och utanför Europa. Den utgör en gemensam grund för att utarbeta läroplaner, kursplaner och läromedel för språkinlärning i hela Europa (CEFR 2009: 1). Målet med referensramen är att uppmana språklärare och andra som är aktiva inom språkområdet att fundera på frågor om språkanvändning. Några exempel på frågor som dokumentet lyfter fram är: Vad gör vi när vi talar eller skriver och vad är det som möjliggör det? Hur sker språkinlärning och hur mycket ny kunskap behövs egentligen för att kunna kommunicera på ett nytt språk? Hur bestäms mål med språkundervisningen och hur bedömer vi kunskaper?

Avsikten med referensramen är inte att tala om för lärare och andra exakt vad de ska göra och hur de ska göra det. Syftet är att ställa frågor som är viktiga för lärare att fundera på när de planerar undervisningen. Olika principer och metoder för språkundervisning och bedömning har dock diskuterats intensivt bland dem som samarbetat inom Europarådets projekt för moderna språk. (CEFR 2009: xi) Hildén (2011: 11) konstaterar att studerandena enligt referensramen ska få information och nå förmågan att använda den. Studerandena behöver reflektion för att anamma nya kunskaper och ny information till en del av sina tidigare kunskaper.

Den gemensamma europeiska referensramen för språk förknippar starkt ihop språk och kultur som tillsammans bildar kommunikativ kompetens. Kunskap om målspråkets kultur, värderingar och sociala konventioner behövs för att göra kommunikationen smidig och undvika större missförstånd. Utan den relevanta interkulturella medvetenheten är det svårt att överbygga skillnader i värderingar och sociala förväntningar mellan parterna. (CEFR 2009: 45, 53, 100-101) Begreppet kultur diskuteras närmare i kapitel 3.

2.2 Grunderna för läroplanen

Språkundervisningen i den allmänbildande undervisningen i Finland styrs av lagstiftningen av vilken de nationella grunderna för läroplanen är en del. Enligt Hildén (2011: 6) reflekterar läroplanerna de för sin tid aktuella intressen inom ekonomi, politik och vetenskap. Grunderna för läroplanen styr det regionala läroplansarbetet som har förutsatts sedan 1980-talet.

I början av 2000-talet fick grunderna för läroplanen både för grundskolan och gymnasiet en mer detaljerad beskrivning av målsättningarna med undervisningen. För språkundervisningen betydde det att *den europeiska referensramen för språk* (CEFR 2009, se föregående avsnitt) togs i bruk. (Hildén 2011: 7) Utöver detta fick kultur och förnyande av kultur en betydligt större roll i grunderna för läroplanen jämfört med tidigare. För undervisningen i främmande språk och det andra inhemska språket betydde detta att målsättningarna handlade om språk, kultur och strategiska kunskaper. Hildén (2011: 7) kallar detta för *språkuppfostran* (fi. Kielikasvatus). Grunderna för gymnasiet läroplan (GLGY 2003: 14) “bygger på den finländska bildningstraditionen som utgör en del av det nordiska och det europeiska kulturarvet”. De grundläggande värderingarna för GLGY är respekt för de mänskliga rättigheterna och vördnad för livet med en strävan efter sanning, rättvisa och jämlikhet. Den studerande ses som en aktiv och målinriktad individ som behandlar och tolkar ny information utgående från sina tidigare kunskaper. (GLGY 2003: 16)

De nyaste grunderna för läroplanen för grundskolan fastställdes 2014 och för gymnasiet 2015. Grunderna för gymnasiet läroplan 2015 (GGL 2015) trädde i kraft i augusti 2016. I GGL 2015 betonas studerandenas aktiva roll i lärandet genom målinriktat och självständigt arbete. Studerandena ska fördjupa sina kunskaper utgående från sina tidigare erfarenheter. Mångsidighet och variation betonas både i studiemiljöer och -metoder och handledningen ska stärka studerandenas självförtroende och hjälpa dem att utveckla sitt tänkande och arbeta ändamålsenligt för att upptäcka samband mellan begrepp och vetenskapsområden. För detta ändamål introduceras temastudier som kombinerar olika vetenskapsområden.

Tabell 1: Jämförelse av kursbeskrivningarna i GLGY 2003 och GGL 2015

GLGY 2003	GGL 2015
Skola och fritid (RUB 1)	Min svenska (RUB 11)
Vardagsliv i de nordiska länderna (RUB 2)	Välbefinnande och mänskliga relationer (RUB 12)
Finland, Norden och Europa (RUB 3)	Kultur och medier (RUB 13)
Att leva ensam och tillsammans med andra (RUB 4)	Vår mångskiftande livsmiljö (RUB 14)
Vår livsmiljö (RUB 5)	Studie- och arbetsliv på svenska (RUB 15)
Kultur i ord och handling (RUB 6)	Muntlig kommunikation och påverkan (RUB 16)
Globalisering och internationalisering (RUB 7)	Hållbar livsstil (RUB 17)

I tabell 1 presenteras kurserna i B1-svenska i GLGY 2003 och GGL 2015. Enligt ändringarna i kursnamnen motsvarar kurserna i GGL 2015 inte exakt de tidigare kurserna i GLGY 2003. Detta syns tydligare i en jämförelse av kursbeskrivningarna. Tabell 2 ger ett exempel på detta. Medan GLGY 2003 ger konkreta teman så som studier och arbete för kursen, är betoningen i kursbeskrivningarna i GGL 2015 mera abstrakt och filosofisk. Reflektion och diskussion betonas starkt i kursbeskrivningarna. I GGL 2015 nämns inte heller temaområden i kursbeskrivningarna trots att de finns kvar i läroplansgrunderna i uppdaterad version. Det blir således lärarnas ansvar att bestämma vilka temaområden som behandlas, när och hur.

Eftersom läroboksserien Magnet gjorts för grunderna för läroplanen i gymnasieutbildning för ungdomar 2003 (GLGY 2003), är det den som används som grund för analysen i denna avhandling (se närmare kapitel 5).

Tabell 2: Beskrivning av kurs 3 för B1-svenska i GLGY 2003 och GGL 2015

RUB 3 (GLGY 2003)	RUB 13 (GGL 2015)
<p>I kursen fortsätter de studerande att vidga ordförrådet och befästa strukturerna. Tonvikten ligger på muntlig kommunikation samt på korta kommunikativa uppgifter i skrift.</p> <p>De ungas liv, studier, arbete, intressen, tjänster och fritid behandlas också här. Temaområdena "hälsa och trygghet" samt "informations- och mediekunskap" ger uppslag till kursinnehåll.</p> <p>Behärsksningen av olika strategier när det gäller att uttrycka sig på svenska befästs och man fäster vikt vid säkerheten i talet.</p>	<p>Under kursen övas olika kommunikationssituationer och strategier som de förutsätter med hjälp av olika medier. Den studerande övar sig att diskutera aktivt och lyssna på andra. Den studerande utvecklar sin förmåga att formulera åsikter och tillsammans diskutera betydelser i frågor som gäller vardagslivet. Under kursen reflekterar man ur olika perspektiv över vad ett gott liv är och vilken betydelse välbefinnande och mänskliga relationer har i en människas liv. Man reflekterar också över vilka förändringar teknologi och digitaliseringen har inneburit för kommunikation och välbefinnande.</p>

2.3. Grunderna för läroplanen i gymnasieutbildning för ungdomar 2003

Grunderna för läroplanen i gymnasieutbildning för ungdomar (GLGY 2003: 14) anger som mål för gymnasieutbildningen att studerandena skall få färdighet att möta utmaningar i samhället och i omvärlden och förmåga att granska frågor ur olika synvinklar. Undervisningen skall utveckla och stödja studerandenas självkänedom och deras mognad till vuxna samt sporra dem till livslångt lärande och ständig personlig utveckling. Eftersom gymnasieundervisningens grundläggande värderingar bygger på den finländska bildningstraditionen som är en del av det nordiska och europeiska kulturarvet, anges som mål för undervisningen att studerandena lär sig tolerans och internationellt samarbete. Studerandena uppmuntras till att kritiskt granska omvärlden för att upptäcka motsättningar mellan uttalade värderingar och verkligheten. (GLGY 2003: 16)

2.3.1. Kulturell identitet och kulturkännedom

Grunderna för läroplanen innehåller vissa samhälleligt betydelsefulla utmaningar som är gemensamma för alla gymnasier och i alla läroämnena. Dessa utmaningar listas som temaområden i GLGY (2003: 27) på följande sätt:

- aktivt medborgarskap och entreprenörskap
- hälsa och trygghet
- hållbar utveckling
- kulturell identitet och kulturkännedom
- teknologi och samhälle
- informations- och mediekunskap

För denna avhandling är den fjärde punkten, kulturell identitet och kulturkännedom, av speciellt intresse. Gymnasieutbildningen skall ge studerandena möjligheter att bygga upp sin kulturidentitet genom frågor som är betydelsefulla för studerandena. Som exempel nämns det egna modersmålet, religion, konst- och naturupplevelser och gestaltning av det förflutna. (GLGY 2003: 29) Speciellt värde läggs på att studerandena skall lära sig förstå hur vårt kulturarv har uppstått och hur man själv kan tänkas påverka det. Enligt GLGY (2003: 29) bör studerandena känna till de gemensamma nordiska, europeiska och allmänmänskliga värderingarna och kunna identifiera dem i sin vardag både i det finländska samhället och i världen.

I GLGY (2003: 29) nämns att begreppet kultur har olika tolkningar vilka studerandena ska känna till. Ord som andligt och materiellt kulturarv nämns, men begreppen definieras inte närmare. Kulturell mångfald uppskattas och ses som något positivt och studerandena uppmuntras att aktivt medverka till att bygga upp ett mångkulturellt samhälle. Trots detta tycks begreppet *kulturell identitet* ses som individens val mellan olika kulturer eftersom studerandena skall "veta till vilken kulturgrupp de vill höra" samt "uppmuntras till kommunikation och samarbete över språk- och kulturgränserna" (GLGY 2003:29). Tanken är att föra samman olika kulturer och att främja kommunikation och samarbete mellan dem.

Formuleringen för dock fram ett underliggande tankesätt som gör en stark kontrast mellan olika kulturer. I verkligheten kan det vara svårt att säga var en kultur slutar och en annan börjar.

Målet är att de studerande skall

- känna till olika tolkningar av begreppet kultur och kunna beskriva olika kulturella särdrag
- känna till det andliga och materiella kulturarvet
- vara medvetna om sin kulturella identitet, veta till vilken kulturgrupp de vill höra och kunna fungera som tolkar för sin kultur
- värdesätta kulturell mångfald som en källa till berikande upplevelser och skaparkraft och kunna reflektera över olika alternativ för den kulturella utvecklingen
- kunna kommunicera mångsidigt även på främmande språk med människor som har en annorlunda kulturell bakgrund
- aktivt vilja medverka till att bygga upp ett mångkulturellt samhälle baserat på inbördes hänsyn.

(GLGY 2003: 30)

I GGL (2015) har ”kulturell identitet och kulturkännedom” ändrats till ”kulturell mångfald och språkmedvetenhet”. I jämförelse med tidigare har kontrasten mellan olika kulturer försvunnit och det konstateras att ”olika språk, religioner och åskådningar lever sida vid sida och i växelverkan med varandra” (GGL 2015: 9). Det är mångfalden som ligger i fokus.

De övriga temaområdena presenteras inte noggrannare här, men de förekommer som teman i kursbeskrivningarna och kommer således att beaktas i analysen.

2.3.2. Undervisning i B1-svenska

All undervisning i svenska som det andra inhemska språket har som mål att utveckla färdigheter i interkulturell kommunikation. Förutom språkkunskaper ska undervisningen förbättra studerandenas förståelse för de nordiska samhällena och deras kulturer och fördjupa kunskaper om det tvåspråkiga Finland. (GLGY 2003: 94) Utöver kunskaper om språkets struktur och ordförråd bör undervisningen framhålla skillnaderna i kommunikation på finska och sven

ska genom att ta upp kulturella faktorer som påverkar kommunikationen. Skönlitteratur och annat autentiskt material ger möjligheter till detta. Det är meningen att studerandenas kulturkänsla ska utvecklas och enligt GLGY (2003: 95) sker detta då studerandena blir medvetna om kulturbundenheten i sitt eget beteende och sina värderingar.

Undervisningen i B1-svenska består av fem obligatoriska och två fördjupade kurser. Varje kurs har speciella kulturella innehåll som bestäms i GLGY 2003, och utöver det nämns vid varje kurs vilket eller vilka temaområden (som presenterades i föregående avsnitt) som hör till kursen. Trots att vissa temaområden nämns i kursbeskrivningarna kan de övriga temaområdena också bra beaktas under kursen. I hänsyn till studerandenas intressen och till aktuella frågor kan även andra ämnen behandlas under kurserna. (GLGY 2003: 94) Kursens teman skall behandlas ur den "egna kulturens" (jag antar finska kulturens) synvinkel, men också ur ett finlandssvenskt och det nordiska kulturområdets perspektiv. Elever med invandrarbakgrund och annan kulturbakgrund beaktas i GLGY (2003: 24) med hänsyn till deras bakgrund och utgångsläge. Fokus ligger dock på elevernas språkkunskaper och vilka språk som ska studeras och på vilken nivå.

Vid kursbedömningen skall alla områden inom språkfärdigheten beaktas enligt prioriteringarna i kursbeskrivningarna. Bedömningen skall utgå från skriftliga prov ifall sådana ordnas under kursen, men också ta i beaktande fortlöpande observationer av studerandenas framsteg. Eleverna ska ha möjlighet att på olika sätt visa sina kunskaper. (GLGY 2003: 94, 222) Kulturkännedom, vilken presenteras som en viktig del av språkundervisningen, nämns inte skilt i samband med bedömningsgrunderna. GLGY (2003) har som bilaga en nivåskala för språkfärdigheter. Nivåskalan innehåller fyra delmoment: hörförståelse, tal, läsförståelse och skrivning. Några anvisningar om hur kulturkännedom ska beaktas och bedömas ges inte vilket kan leda till att det är ordförråd och kunskaper om språkets struktur som i huvudsak bedöms trots att betydelsen av kulturkännedom lyfts fram vid kursinnehållet. Vikten av kulturkännedom i undervisningen och i bedömningen kan således variera mycket beroende på läraren. Hildén (2011: 10) påpekar att kunskaper om kultur redan länge funnits med i grunderna för läroplanen som en målsättning för språkundervisningen men de har överskuggats av de språkliga färdigheterna i både undervisning och bedömning.

Tabell 3: Kursinnehåll för B1-svenska enligt GLGY (2003: 96-98)

KURSENS NAMN	INNEHÅLL	TEMAOMRÅDE
Skola och fritid (RUB 1)	studier och ungas intressen, familjärt och informellt språk	
Vardagsliv i de nordiska länderna (RUB 2)	de ungas liv, studier, arbete, intressen, tjänster och fritid	hälsa och trygghet, informations- och mediekunskap
Finland, Norden och Europa (RUB 3)	hemlandet, finlandssvenskarna och de andra nordiska länderna i jämförelse med dem, Finland som en nordisk stat i Europa	kulturell identitet och kulturkännedom
Att leva ensam och tillsammans med andra (RUB 4)	livsvärden, mänskliga relationer, möten mellan olika kön och åldersgrupper i studierna och i arbetet, aktuella samhälleliga fenomen	hälsa och trygghet
Vår livsmiljö (RUB 5)	naturen, den föränderliga livs- och arbetsmiljön, massmedierna	hållbar utveckling, teknologi och samhälle, informations- och mediekunskap
Kultur i ord och handling (RUB 6)	kultur i bred bemärkelse	kulturell identitet och kulturkännedom, informations- och mediekunskap
Globalisering och internationalisering (RUB 7)	världsomspännande företeelser och internationell påverkan, samhälleliga frågor, delaktighet i beslutsfattande, internationellt ansvar	

3. KULTUR OCH SPRÅKUNDERVISNING

Vad är kultur? I ordböcker beskrivs kultur som karakteristiska drag i den dagliga existensen hos en grupp människor i en viss tid och ett visst område. Det kan också gälla attityder, värderingar och målsättningar hos en organisation eller institution. Vetenskap, litteratur, konst och musik hör till ord som ofta förknippas med kultur. Det kan dock handla om vad som helst som binder samman en större grupp människor i form av tro, försörjning eller gemensam aktivitet. (SAO, Merriam-Webster) När kultur diskuteras i samband med språkundervisningen blir definitionen inte något enklare. Enligt den europeiska referensramen för språk (CEFR 2009: 1) är kommunikation något som tar hela människan i anspråk. För att kommunikation mellan kulturer skall fungera, räcker det inte att man känner till ritualerna i hur man tilltalar och svarar på det andra språket. Det behövs också kunskap om hurdant beteende är normalt och accepterat i kulturen i fråga. Sådan kompetens nås bäst genom att vistas i målspråkets kultur en längre tid, men det kan vara möjligt att nå den kompetensen även i undervisningssituationer trots att det kan vara betydligt svårare. (Kaikkonen 1994: 17)

Målet med undervisningen i främmande språk är naturligtvis att inläraren i framtiden skall kunna använda språket både i sitt personliga liv och som medlem av samhället. (Kaikkonen 1994: 11) På 1990-talet blev det internationellt viktigt att i undervisningen sträva efter kommunikativ kompetens mellan kulturer. Det framfördes att för att kunna förstå en medlem av en annan kulturgemenskap, behövs kunskap om hans kultur, hemland och livsmiljö. (Kaikkonen 1994: 17)

Kaikkonen (1994: 17) påpekar att inlärarens egen kulturbakgrund och eget modersmål har stor påverkan på användningen av målspråket. Inläraren kan inte lätt se på målspråket och dess kultur från någon annan synvinkel än den, som styrs av modersmålet och den egna kulturbakgrunden. Likaså påverkar målspråket och dess kultur uppfattningen om modersmålet och inlärarens kulturbakgrund. De nationella, regionala och sociala kulturer som en person får tillgång till jämförs med varandra och samspelar med varandra i stället för att de skulle existera sida vid sida. (CEFR 2009: 6, 45) Genom att satsa på kultur i undervisningen av ett främmande språk, förminskas den interferens som modersmålet och dess kultur har på inläringen. Genom att lyfta fram skillnader och likheter i kulturerna kan den kvarstående interferensen bli positiv i

stället för negativ. (Kaikkonen 1994: 58) I samspelet mellan de olika kulturerna som en inlärare har tillgång till formas en rik interkulturell kompetens (CEFR 2009: 6)

Enligt Kaikkonen (1994: 19) diskuterades det på 1990-talet i skolvärlden mycket om hur eleverna inte är intresserade av målspråkets kultur och att det inte finns tid för kulturundervisning på språklektionerna. Kaikkonen (1994: 19) ställer frågan om vad som menas med kultur eller vilket är målet med undervisningen om målspråkets kultur inte lärs ut. Kaikkonen (1994: 19) anger att kultur då oftast varit synonym till presentation av högkultur, statsskick, städer och sevärdheter. Från inlärarens synvinkel är dock det mest relevanta och intressanta vardagskulturen och att studera befolkningen och deras beteende enligt vad som är aktuellt för inläraren, så som t.ex. ungdomskultur. (Kaikkonen 1994: 19) Kaikkonens påstående stöds av studier (se t.ex. Maijala 2006; Lehti-Eklund & Green-Vänttinen 2011 vilka presenteras i kapitel 4) där eleverna efterfrågar jämförelser mellan kulturerna och efterlyser autentiskt material och vill ha mera information om kultur.

Tabell 4: Kunskap som krävs för att nå sociokulturell kompetens (CEFR 2009: 100-101)

KULTURTEMA	EXEMPEL
Vardagslivet	Mat, dryck, bordsskick helgdagar, arbetstider och arbetsrutiner fritidsaktiviteter (hobbyer, idrott, medier, läs- vanor)
Levnadsförhållanden	Levnads- och bostadsstandard välfärdssystem
Interpersonella relationer	Förhållandet mellan könen, generationer och olika socialgrupper, olika etiska grupper, poli- tiska och religiösa grupper förhållandet på arbetsplatsen
Värderingar, övertygelser och attityder om	Yrkesgrupp, socialgrupp, institutioner, traditioner och sociala förändringar, minoriteter, historiska personer och händelser, främmande länder, konst, religion, humor
Kroppsspråk	Kunskap om konventioner som styr detta
Sociala konventioner	Punktlighet, gåvor, klädsel, tabun för beteende och samtal
Ritueellt beteende	Födelse, äktenskap, död religiösa ceremonier beteende vid officiella tillställningar fester, festivaler

Den europeiska referensramen för språk lyfter fram behovet av att övervinna kommunikationshinder mellan människor samt behovet av att tillsammans jobba för en större enighet bland de olika språk- och kulturgrupperna i Europa. Det kräver att utbildningen på alla nivåer främjar ömsesidig förståelse, tolerans och respekt för andra kulturer och människors identitet. (CEFR 2009: 2) Sociokulturell kompetens kräver enligt CEFR (2009: 100-101) kunskap inom flera olika delområden som presenteras i tabell 4. Det är alltså mycket som krävs utöver kunskaper i grammatik och ordförråd för att smidigt kunna kommunicera mellan olika kulturer.

4. TIDIGARE FORSKNING

4.1 Studier om lärobokens innehåll och betydelse i undervisningen

Elevernas åsikter om språkundervisningen har blivit en allt viktigare källa för information när det gäller utvärdering och bearbetning av kursplaner och läroplanen. Maijala (2006) undersökte kulturbilden hos 50 studerande vid språkcentret vid Åbo universitet samt hurdan kulturinnehåll de ville lära sig på kurserna och vilka förväntningar de hade gällande undervisningen. Informanterna svarade på ett frågeformulär och utöver det utförde Maijala läroboksanalys gällande de tyska läroböckerna Fahrplan och Einverstanden som användes av informanterna. Syftet var att se om och hur lärobokens innehåll och informanternas förväntningar passade ihop.

Maijala (2006: 192) konstaterar att finska läroboksskribenter har ett pragmatiskt förhållandesätt till främmande kulturer. Lärobokstexterna som hon analyserade var mest dialog som utspelades i ett från turistperspektiv intressant ställe och ofta baserade sig texterna på de grammatiska fenomen som behandlades i kapitlet. Som tilläggsmaterial i böckerna presenterades sevärdheter och synen på kultur var i dessa böcker som helhet väldigt snäv. Många informanter efterfrågade jämförelser mellan den främmande och den egna kulturen. Med hjälp av läroboken fick eleverna en viss kommunikativ kompetens medan den information som behövs (t.ex. ordförråd) för att föra diskussionen vidare utöver enkel small talk saknades.

Lehti-Eklund och Green-Vänttinen (2011) har i projektet Svenska i toppen (Helsingfors universitet) undersökt vad elever och lärare i högstadiet anser om svenskundervisningen. Materialet består av berättelser från 156 grundskoleelever, 12 lärarintervjuer, 86 elevintervjuer, intervjuer med rektorer samt observering på lektioner. Läroboken spelar en stor roll i undervisningen av ett nybörjarspråk som B-svenska. Enligt Lehti-Eklund & Green (2011: 66) är lärarna i undersökningen nöjda med de böcker de använder, men önskar färdigt autentiskt material på rätt språklig nivå med tanke på eleverna. Skolans tekniska utrustning påverkar dock hurdan material som kan användas under lektionerna.

Resultaten i Lehti-Eklund och Green-Vänttinen (2011) liknar mycket resultaten som Green-Vänttinen m.fl. (2010) fick i sin gymnasieundersökning. Green-Vänttinen m.fl. (2010)

intervjuade 16 lärare, 84 gymnasieelever samt rektorer. Också detta material innehåller observation av undervisningen. Gymnasierna i undersökningen valdes enligt goda resultat i vårens studentskrivningar under åren 2004-2006. Syftet med undersökningen är redogöra för de metoder som används i skolor där eleverna får bra resultat. Dessutom beaktas elevernas åsikter om undervisningen.

Trots att eleverna är ganska nöjda med läromedlen så beskrivs texterna ibland som konstgjorda och det är svårt att relatera till dem (Green-Vänttinen m.fl. 2010: 58). Detta kan jämföras med Majjalas (2006) resultat där eleverna beskrev lärobokens situationer som 'utanför det vanliga livet' och ansåg att de saknade väsentligt ordförråd för att föra diskussionen vidare från small talk. Enligt Hilden (2011: 8) borde språkinläringen möjligast tidigt innebära förmedling av meningsfull information.

Såsom högstadieleverna vill även gymnasisterna ha mera varierande material utöver läroboken. De lyfter fram film, musik, tidningsartiklar, övningar på internet och information om svensk kultur. Det varierar hur bra gymnasisterna känner till svensk kultur och svenska medier. (Green-Vänttinen m.fl. 2010: 58-59)

Salo (2006) jämför tre läroböcker i språk som används i årskurs 7. Böckerna är Key English (engelska, A-lärokurs), Zusammen (tyska, A-lärokurs) och Fritt fram! (svenska, B-lärokurs). Salo konstaterar att det förekommer stora skillnader mellan böckerna. Zusammen liknar i stil och uppbyggnad mera Fritt fram! som är för B-nivå, än Key English som är för A-nivå. Fritt fram! innehåller dialog, dagboksinslägg, sångtexter, faktarutor och skildringar skrivna av jämnåriga med svenska som modersmål. Salo noterar att Fritt fram! inte utnyttjar de språkliga resurser eleverna redan har, genom att t.ex. jämföra språk med varandra, vilket enligt honom kunde vara till hjälp för att förstå grammatik. Nya ord presenteras i ordlistor och Salo (200: 247) hävdar att många elever väljer att studera orden i ordlistan trots att orden även förekommer i textavsnitten. Detta leder till att eleverna inte lär sig kontexten och det faktiska bruket för de nya orden. Det saknas även en tydlig gräns mellan skriftspråk och talspråk vilket gör det svårare för eleverna att välja naturliga uttryck i sitt språkbruk. Böckerna ger dock möjligheter att möta olika språkliga varianter vilket ger eleven olika typer av språkanvändningsmallar. I övningsböckerna blir övningarnas pedagogiska eller kommunikativa syfte enligt Salo (2006: 250) oklart då övningarna kan bestå av flera

disparata meningar. Längre och sammanhängande övningstexter går dock att hitta när man avsiktligt letar efter dem. Salo konstaterar att övningarna är mera sammanhängande i B-språk, men mera splittrade i böckerna för A-språk. Enligt Salo (2006: 252) framför böckerna inte tydligt samma funktionella språksyn som den Europeiska referensramen och läroplanen för högstadiet (GLGY 2004) poängterar.

Alakotila och Aro (2002) undersöker lärobokens roll som svensklärarens hjälpmedel i högstadiet med hjälp av kvantitativt frågeformulär till lärare. 57 kvinnliga lärare i mellersta Finland svarade på frågeformuläret. Alla informanterna är lärare för B1-svenska. Syftet med studien är att kartlägga lärarnas läroboksbundenhet, vilka kriterier lärarna har när de väljer lärobok och hur stor andel av undervisningen styrs direkt av läroboken. Resultaten visar att läroboken styr undervisningen mycket starkt. Minst hälften av lektionen baserar sig på läroboken och både textboken och arbetsboken används. Trots detta är många lärare tveksamma om läroboken innehåller allt det som ska förmedlas till eleven. Trots vissa brister i böckerna är lärarna i huvudsak nöjda med läromedlen eftersom de ganska bra besvarar lärarnas förväntningar. Lärarna anser att läroplanen inte ensam är ett tillräckligt kriterium i val av läroboken. Utöver läroplanens krav vill lärarna att boken ska ha tillräckligt mångsidiga uppgifter och mångsidigt ordförråd. Inga större skillnader mellan yngre och äldre lärare, eller lärare med olika studiebakgrund framkommer i resultaten.

Laitala (2009) undersöker ungdomskultur i böckerna Klick 8-9 från år 2005 och Lär dig svenska 2b från år 1961. Klick 8-9 koncentrerar sig på ungdomslivet medan Lär dig svenska 2b bara ytligt behandlar temat. Enligt Laitala (2009) motsvarar båda böckerna ganska bra sin tids allmänna atmosfär och kultur i samhället. Hon påpekar att vissa element kan vara föråldrade redan innan en ny bok kommer från trycket eftersom ungdomskulturen har som tendens att förändras i snabb takt.

Perälä (2002) behandlar det nordiska inslaget i läroböcker i svenska språket för lågstadiets A2-lärokurs. Perälä (2002) bekantar sig med två bokserier och noterar att de är mycket olika. Serien Spurt innehöll mycket om nordisk kultur som dessutom var väl ihop bundet med bokens texter och övningar. Serien Kompisar innehöll mycket mindre kulturinslag. Perälä (2002) beskriver dock Spurt 2 som en mera traditionell bok medan Kompisar 2 satsar på att få eleven

att producera och göra själv med hjälp av diskussionsmodeller och elaboreringsövningar som boken har mycket av.

Enligt dessa studier kan det konstateras att läroboken har en stor roll i undervisningen. Både elever och lärare efterlyser mera autentiskt och varierande material på lämplig nivå. Den kultur som förmedlas i böckerna räcker inte till och texterna känns konstgjorda. Salo (2006) anser dessutom att språksynen som läroplanen och den europeiska referensramen för språk har inte är synlig i böckerna. Därför är det intressant att både lärare och elever i huvudsak påstår att de är nöjda med läroböckerna.

4.2 Elevernas uppfattningar om kultur

Trots att många elever anser att Finlands tvåspråkighet är viktig, är finlandssvensk kultur samtidigt obekant för de flesta. (Lehti-Eklund och Green-Vänttinen 2011: 68) Lehti-Eklund och Green-Vänttinen (2011:67) föreslår satsning på närkultur så att eleverna blir bekanta med den levande svenska kulturen och traditionen i Finland. Detta kunde förbättra elevernas motivation. Enligt eleverna är den finlandssvenska närkulturen ofta osynligare än den sverigesvenska kulturen. Ordet svensk tycks ha en ganska stereotypisk klang och förknippas med ett turistperspektiv på svenskhet. Kulturen finns med i undervisningen men det vore viktigt att tänka på hur vardagskulturen kunde föras fram ännu mera i undervisningen.

Onkamo (2013) undersökte 84 gymnasieelevers uppfattningar om svensk kultur med hjälp av en kvalitativ enkätundersökning. I svaren var det överlägset vanligaste att jämföra svensk och finsk kultur med varandra. Onkamo (2013: 30) anser att elevernas svar tyder på att de uppfattar svensk kultur som ett ganska abstrakt begrepp vilket enligt henne kan bero på att Sverige och Finland ligger så nära varandra att det kan vara svårt att hitta de kulturskillnader som finns. För att beskriva den svenska kulturen jämförde informanterna aktivt med den finska kulturen. Bland svaren finns åsikter om att svenskar t.ex. klär sig bättre än finnar gör. Medan många svar ger en positiv bild av svensk kultur, förekommer också stereotypiska och nedsättande attityder, t.ex. svensken associerad med homosexualitet.

Eleverna i Green-Vänttinen m.fl. (2010: 54-55) beskriver svenskarna som vackra, blonda, brunbrända, långa, sociala och pratsamma. Av svaren framgår att eleverna förknippar det svenska med Sverige. Saker som eleverna nämner är dalahästar, snus, köttbullar, svenska kriminalserier och kungahuset. Väldigt få kommer att tänka på Svenskfinland eller finlandssvenskar men några nämner svenskspråkiga släktingar eller tvåspråkiga vänner. Trots det lyftes det fram av eleverna att baskunskaper i svenska behövs eftersom svenska är Finlands andra officiella språk. De få negativa associationer som nämns gäller det svenska språket. Trots att Sverige ligger så nära Finland så känns det främmande och eleverna anser sig inte nödvändigtvis känna till kulturen. Green-Vänttinen m.fl. (2010: 55)

Bild 1: Elevernas associationer till svensk kultur

Onkamo (2003: 30-33) fick liknande resultat. När det gäller svensk kultur är dalahästen det mest nämnda. Även Lucia, vikingar, snapsvisor, kräftskiva samt midsommarfirandet och midsommarstången nämns av informanterna. Köttbullar och polkagrisar nämndes som typiska svenska maträtter. Svenskarna associeras starkt med idrott, speciellt av pojkar. Exempel på typiska svenska idrottsgrenar som nämns är ishockey samt ishockeylaget Tre Kronor, skidåkning, ridning och friidrott. Landskamper mellan Finland och Sverige kommer också fram och enligt informanterna är det ofta Sverige som vinner. Informanterna känner till svenska litterära figurer såsom Pelle Svanslös och Pippi Långstrump och inom musiken nämns

Abba och Veronica Maggio. Kungafamiljen och monarkin nämns och Sverige associeras med nordiskhet.

Informanternas uppfattningar om svenskar är relativt stereotypa medan åsikter om att svenskar är väldigt lika finländare också kommer fram. Ändå beskrivs svenskar i genomsnitt mer positivt än finländare. Informanterna tycks ha en starkt negativ bild av sig själva som finländare i kontrast med åsikterna som de har om svenskar. (Onkamo 2013: 33-34) Det som påverkat informanternas uppfattningar mest är media och skola (Onkamo 2013: 38). Informanterna visade dock kritiskt tänkande mot det sätt som media behandlar olika teman (Onkamo 2013: 42). Flera ansåg att det är nyttigt att lära känna svensk kultur under lektionerna i samband med svenskundervisningen och elevernas svar tyder på att kultur behandlats på lektionerna (Onkamo 2013: 43).

4.3 Uppfattningar om språkundervisningen

Enligt Maijala (2006: 192) var litteratur en viktig del av undervisningen på 1950- och 1960-talen, men nuförtiden används litterära verk och texter väldigt lite i språkundervisningen trots att de ger mycket att diskutera. Speciellt i tyskundervisningen skulle historiska fakta hjälpa eleverna att bättre förstå nuläget i Tyskland och tyskarnas förhållningssätt till sin historia är ett viktigt tema på lektionerna. I läroböckerna kommer detta oftast inte fram. Maijala framhäver att betydelsen av kultur i undervisningen borde betonas mera även i lärarutbildningen.

Enligt Lehti-Eklund och Green-Vänttinen (2011: 65) är helhetsbilden av svenskundervisningen positiv, största delen av eleverna vill lära sig svenska och många gillar undervisningen. Här är det viktigt att komma ihåg, att det är viktigt att eleverna vet varför de läser svenska och många av eleverna anser att kunskaper i svenska hör till allmänbildningen. Grundskoleeleverna vill lära sig vardagssvenska men efterlyser autentiskt material och mera information om kultur i undervisningen. Lehti-Eklund och Green-Vänttinen (2011: 68) föreslår att material på nätet som lätt går att uppdatera i anslutning till de tryckta läroböckerna kunde motsvara detta behov. För att sådant material ska kunna utnyttjas, behövs uppdaterade tekniska resurser vilket alla skolor inte har tillgång till.

Resultaten i Lehti-Eklund och Green-Vänttinen (2011) liknar mycket resultaten som Green-Vänttinen m.fl. (2010) fick i sin gymnasieundersökning. Lärarna och eleverna både i gymnasiet och högskolans har liknande önskemål gällande svenskundervisningen. Eleverna har en positiv inställning till svenskundervisningen, lärarna är engagerade och kunniga medan skolmiljön stöder elever och lärare och garanterar goda resultat. Både elever och lärare har dock synpunkter på hur undervisningen skulle kunna utvecklas. Här är det dock viktigt att påpeka, att gymnasierna i undersökningen valdes enligt goda resultat i vårens studentkrivningar under åren 2004-2006 och kan inte generaliseras.

Den positiva inställningen som många elever och lärare tycks ha när det gäller språkundervisningen och läroböckerna, har Juurakko-Paavola (2015) kommit fram till att eleverna under sin gymnasietid för det mesta inte når den nivå (B1.1 enligt CEFR- skalan) som är målsättning för svenskundervisningen i gymnasiet. Juurakko-Paavola undersökte provet för B1-svenska i studentexamen för våren 2012 med avsikt att avgöra om provet motsvarar målnivån samt hur examinanderna klarar sig i provet. Resultaten tyder på att provet åtminstone våren 2012 var 1-2 nivåer lättare än gymnasieutbildningens målsättning. Knappt 29% av examinanderna nådde målnivån för medellång svenska i gymnasiet vilket förutspår stora svårigheter för många i sina högskolestudier som innehåller även obligatoriska kurser i svenska.

5. SYFTE, MATERIAL OCH METOD

Syftet med denna studie är att karlägga kulturinnehåll i läroboksserien *Magnet* för gymnasieelever med B1-svenska. För det första vill jag se hur läroböckerna följer de krav som GLGY 2003 (se avsnitt 2.3) ställer för kurserna. För det andra vill jag veta hur de olika nordiska länderna presenteras i böckerna. Hur mycket utrymme får de och vad berättas om dem?

Mina forskningsfrågor:

- 1) Innehåller läroboksserien *Magnet* de kulturaspekter som anges i kurskraven i GLGY 2003?
- 2) Hur behandlas de olika nordiska länderna?

Jag undersöker läroboksserien *Magnet* (Sanoma Pro) som användes i B1-svenskundervisningen på gymnasienivå i Finland fram till hösten 2016 då de nya grunderna för läroplanen (GGL 2015) trädde i kraft. Materialet analyseras i relation till Grunderna för läroplanen i gymnasieutbildning för ungdomar (GLGY 2003) eftersom bokserien är ämnad att fylla dessa krav på undervisningen. Av studerandema som avslutat sin gymnasieutbildning 2015 läste 2 243 studerande svenska som A-språk, medan antalet studerande med B1-svenska var 24 327 (Statistikcentralen 2015). Således är det motiverat att undersöka läroböcker ämnade för undervisningen i B1-svenska eftersom majoriteten av gymnasieeleverna nås av informationen i dessa böcker.

Serien *Magnet* består av 7 läroböcker, en bok för varje kurs, samt material för lärare och extra material på nätet. Kurserna 1-5 är obligatoriska medan kurserna 6 och 7 är fördjupade. Jag kommer att undersöka läroböckerna för de obligatoriska kurserna. Följande tabell (Tabell 5) visar vad de olika kursböckerna ämnar att behandla, kursbeskrivningarna ur GLGY 2003 samt namn på kurserna. Beskrivningen av *Magnet* lovar att mångsidigt behandla de teman som läroplanen kräver. Tabell 5 visar att detta i huvudsak stämmer. För kurs 1 som enligt GLGY ska behandla studier och de ungas intressen, innehåller beskrivningen av *Magnet* 1 en mer detaljerad lista på vad de ämnar att behandla och vad de menar med 'de ungas intressen' som i sig går att tolka på många olika sätt. Kurs 2 heter 'Vardagsliv i de nordiska länderna' men i kursbeskrivningen nämns Norden inte. Beskrivningen av *Magnet* 2 däremot lovar behandla

Norden, men Stockholm lyfts fram som ett separat tema. Däremot behandlas de övriga nordiska länderna utförligare i Magnet 4 och 5. Bokserien Magnet har alltså delat in vissa teman på annat sätt mellan kurserna än vad GLGY har gjort.

Tabell 5: Teman i läroboksserien Magnet och kursinnehåll enligt GLGY 2003

BOK	INNEHÅLL	KURSENS NAMN GLGY 2003	KUR SINNEHÅLL ENLIGT GLGY 2003
Magnet 1	fritid, familj, skola, hobbyer, svenska barnböcker, författare, svensk musik, högtider, idrottare	Skola och fritid (RUB 1)	Kursen länkar samman språkundervisningen i den grundläggande utbildningen och i gymnasiet och befäster ordförrådet och grundstrukturerna enligt de studerandes behov. Ämnesområdena är studier och de ungas intressen, och språket skall vara familjärt och informellt. I kursen betonas diskussion, förmåga att uttrycka sin åsikt samt centrala strategier i muntlig kommunikation.
Magnet 2	Stockholm, Norden, mat, boende, jobb, pengar, hälsa, användning av mobiltelefon	Vardagsliv i de nordiska länderna (RUB 2)	I kursen fortsätter de studerande att vidga ordförrådet och befästa strukturerna. Tonvikten ligger på muntlig kommunikation samt på korta kommunikativa uppgifter i skrift. De ungas liv, studier, arbete, intressen, tjänster och fritid behandlas också här. Temaområdena "hälsa och trygghet" samt "informations- och medie-kunskap" ger uppslag till kursinnehåll. Behärskningen av olika strategier när det gäller att uttrycka sig på svenska befästs och man fäster vikt vid säkerheten i talet.
Magnet 3	Finland, Åland, finlandssvenskar, finska fenomen, platser, intressanta personer	Finland, Norden och Europa (RUB 3)	Kursen behandlar hemlandet, finlandssvenskarna och de andra nordiska länderna i

			<p>jämförelse med dem samt Finland som en nordisk stat i Europa. Temaområdet "kulturell identitet och kulturskänning" ger flera uppslag till kursinnehåll.</p> <p>Skrivfärdigheten övas upp genom att de studerande skriver lämpliga texter för olika ändamål. I kursen övas olika strategier för insiktsfullt läsande.</p>
Magnet 4	personrelationer, möten mellan kulturer och generationer, livsvärden, media, Danmark, Norge	Att leva ensam och tillsammans med andra (RUB 4)	<p>Ämnesområdena är livsvärden, mänskliga relationer, möten mellan olika kön och åldersgrupper i studierna och i arbetet samt aktuella samhällsrelaterade fenomen.</p> <p>Temaområdet "hälsa och trygghet" ger uppslag till kursinnehåll.</p>
Magnet 5	jobb- och livsmiljö, massmedia, natur, Island, Grönland, Färöarna	Vår livsmiljö (RUB 5)	<p>Denna kurs behandlar naturen, den föränderliga livs- och arbetsmiljön samt massmedierna. Temaområdena "hållbar utveckling", "teknologi och samhälle" samt "informations- och mediekunskap" ger uppslag till kursinnehåll. I kursen övas olika strategier för insiktsfull läsning och den skriftliga framställningen slipas upp genom att de studerande skriver texter för olika ändamål.</p>

Detta är en kvalitativ undersökning med fokus på en deduktiv innehållsanalys. Enligt Tuomi och Sarajärvi (2009:105) är det ändamålsenligt att tala om två olika sorters innehållsanalys för vilka de använder termerna innehållsanalys (fi: sisällönanalyysi) och differentiering (fi: sisällön erittely). Med differentiering menar de att textens innehåll beskrivs kvantitativt medan innehållsanalys strävar till att beskriva innehållet i ord (Tuomi och Sarajärvi 2009: 106).

Tuomi och Sarajärvi (2009: 95-100) delar in kvalitativ analys i tre olika former:

materialbaserad, materialstyrd och teoribaserad analys. Teoribaserad analys är enligt dem deduktiv analys vilken enligt Patton (2015) styrs av färdiga koncept. Detta passar bra in på denna avhandling eftersom kulturinnehållet i läroboksserien Magnet relateras till de kulturaspekter som finns i kursbeskrivningarna i GLGY 2003.

Jag har gått tillväga genom att först plocka ut de teman som nämns i kursbeskrivningarna (dessa presenteras i tabell 3, s. 12). Dessa teman är de kategorier som analysen baserar sig på. I tabell 4 (s. 14) presenterades de kunskaper som enligt CEFR (2009) krävs för att nå sociokulturell kompetens. Dessa kunskaper har styrt analysen och varit som hjälp för att bestämma närmare vad som räknas som kultur och vad som hör under vilken kategori. Under genomgången av Magnet har jag koncentrerat mig på textavsnitten och faktarutorna som böckerna har rikligt av.

6. RESULTAT

I avsnitt 6.1 presenteras kulturinnehållet i Magnet bokvis i jämförelse med GLGY 2003 och därefter diskuteras läroboksserien som helhet. I avsnitt 6.2 diskuteras hur de olika nordiska länderna presenteras i böckerna.

6.1 Magnet och GLGY 2003

I följande avsnitt jämförs kulturinnehållet i läroboksserien Magnet med kursbeskrivningarna i läroplansgrunderna (GLGY 2003). Böckerna för de fem obligatoriska kurserna är uppbyggda på samma sätt. En bok består av fem eller sex huvudkapitel som kallas delar (del 1, del 2 osv.) Och varje del bygger på ett eget tema. Under delens rubrik finns alltid ett för temat relevant ordspråk som ges både på svenska och på finska. En del består av en huvudtext och övningar som kopplar till texten. Efter det finns ännu en längre text med några uppgifter. Böckerna innehåller rikligt med faktarutor, relevanta ord och fraser samt info och uppgifter om uttal. I slutet av boken finns grammatikdelen med både förklaringar och uppgifter, och efter det finns ännu ordlistor. Analysen koncentrerar sig på huvudkapitlen.

6.1.1 Magnet 1

Kurs 1 heter 'Skola och fritid' och ska enligt GLGY (2003) behandla studier och de ungas intressen. Läroplanen ger inga temaområden för kursen.

Skola och studier är ett bärande tema genom hela Magnet 1. I del 1 reser Niko till Uppsala för att gå i svensk skola och bo i en svensk familj. I del 3 presenteras det svenska gymnasiet och jämförs med det finska gymnasiet. I del 4 håller elever föredrag om sina fritidsintressen. Uppgifterna i boken innehåller olika åsikter om skolgång och favorit skolämnen.

Som de ungas intressen presenteras främst idrott och musik som båda fått en egen del i boken. Inom idrott behandlas dock ett brett urval av olika idrottsgrenar varav fotboll och ishockey säkert är bekanta för de flesta. Lite ovanligare idrottsgrenar får också rikligt med utrymme i boken, t.ex. curling, störtlopp, capoeira och distansritt. Friidrott nämns på flera ställen i del 4.

Utöver att presentera de olika idrottsgrenarna poängteras på flera ställen vikten av att ta hand om sig själv och motion som medel för att hålla sig trim. Idrottsskador och tävling behandlas också.

Del 5 handlar om musik. Delen börjar med att lista svenska artister och band från 1970-talet till 2000-talet. I huvudtexten läser Niko sina kompisars blogg om deras upplevelser på rockfestivalen i Hultsfred. Den andra texten berättar om Tobias som hållit på med musik i hela sitt liv. Texten tar upp många olika sätt att syssla med musik, allt från att skriva låtar och att uppträda i musikal till att gå i musikskola och att jobba som dj. I del 5 ställs också frågan om var gränsen går mellan musik som hobby eller som yrke. I del 1 får man även läsa om pinsamma semesterminnen och bekanta sig med svenska barnböcker, som kan räknas som en del av de ungas intressen.

Genom hela boken presenteras Sverige ur olika synvinklar. I del 2 diskuterar familjen Nylund med Niko om Uppsala där familjen bor och om familjens sommarstuga och vad de brukar göra där. Föräldrarna berättar om hur hela familjen trivs på stugan, men senare avslöjar barnen för Niko att de trivs bättre i stan där de har sina kompisar och hobbyer. Texten tar på ett roligt sätt upp klyftan mellan generationerna och hur olika bild av situationen familjemedlemmarna har. Magnet 1 har också kartor på Sverige. I samband med kartorna finns korta beskrivningar på en del svenska landskap. Åre, Uppsala och Malmö har fått var sin faktaruta.

Trots att inga temaområden förknippas med kursen i GLGY 2003, passar bokens teman bra ihop med temaområdena 'Hälsa och trygghet', 'Kulturell identitet och kulturkännedom' och 'Informations- och mediekunskap'. Hälsa och trygghet behandlas kort i del 4 där idrott är temat. I texterna förekommer tankar om varför det är bra att idrotta, men även tankar om ett ansvarsfullt beteende och att ta hand om sig själv för att må bra och för att undvika eventuella idrottsskador kommer fram.

Förutom att Sverige som ett land blir bekant, tar boken upp många saker inom kategorin 'kulturell identitet och kulturkännedom', så som svenska högtider och fester. I boken finns en lista på svenska barnböcker. De struderande får para ihop böckerna med rätt författare och böckerna anknyts till deras egen barnom med frågan om vad böckerna heter på finska. Förutom del 5 som handlar om musik, finns även på andra ställen i boken sångtexter till svenska låtar.

Också jämförandet av det svenska och det finska skolsystemet utvidgar studerandenas kulturkännedom och anknyter direkt till deras egna erfarenheter. Informations- och mediekunskap syns genom hela boken. Texten i del 5 är en bloggtext och för övrigt är många av bokens uppgifter radiointervjuer eller meddelanden på internetforum som studerandena ska diskutera och kommentera.

Magnet 1 tar upp alla de ämnen som nämns i GLGY 2003. Skolgång behandlas mångsidigt och fritidsintressen får mycket plats i boken, trots att fokus ligger i huvudsak på musik och idrott. Således är synen på fritid snäv även om både musik och idrott behandlas ur flera olika synvinklar.

6.1.2 Magnet 2

Enligt GLGY 2003 ska kurs 2, 'Vardagsliv i de nordiska länderna', handla om de ungas liv, studier, arbete, intressen, tjänster och fritid. De ungas liv kan ses som en större helhet och de övriga teman som nämns passar bra inom det. Studier och intressen behandlades redan i kurs 1 och kurs 2 fortsätter med och utvidgar till andra ämnen inom de ungas liv. Magnet 1 koncentrerade sig på att berätta om Sverige, vilket är logiskt eftersom läroämnet i fråga är svenska, trots att läroplanen (GLGY 2003) inte kräver detta. Kurs 2 ska däremot, enligt kursens namn, ge info om vardagslivet i alla de nordiska länderna. Temaområden för kursen är 'hälsa och trygghet' samt 'informations- och mediekunskap'.

Magnet 2 fokuserar starkt på livet i Stockholm som är miljön för texterna i del 1, 2 och 3. I början av boken presenterar fem ungdomar sina favoritställen. Här är Finland, Sverige, Norge, Danmark och Island representerade. I del 2 har Island, Danmark och Norge fått var sin faktaruta. Läsaren får även information om bokmål, nynorsk och rinkebysvenska. I del 2, där mat och dryck är teman, finns en nordisk meny med exempel på maträtter från Sverige, Norge och Danmark.

Allt i boken kan räknas höra till de ungas liv. Studier förekommer i del 1 och 3. I del 1 går Erik i musikskola, i del 3 presenteras Komvux. Sommarjobb nämns på flera ställen i boken, likaså deltidsjobb vid sidan om studierna. Eriks studier på musikskolan förknippas till arbetslivet

eftersom han vill jobba med musik i framtiden. Så som Magnet 1, innehåller även Magnet 2 texter till svenska sånger.

‘Intressen’ som kategori är väldigt bred, men för några av de unga i boken nämns tydligt vad de är intresserade av. Erik är intresserad av historia, kultur och musik, Sara är intresserad av språk och av att resa. Hon gillar att gå på bio, träna och att träffa vänner. De flesta intressen nämns bara kort i texten och behandlas inte utöver det. Eftersom de unga högst antagligen använder sin fritid till sådant som de är intresserade av, behandlar jag ‘fritid’ och ‘intressen’ som samma kategori. Avsnittet ur boken Den osynlige av Mats Wahl passar närmast in i denna kategori. Kursen bör behandla tjänster. Till denna kategori hör del 3 som handlar om pengar och shopping. Loppmarknader presenteras i både text och uppgifter och Ikea har en egen faktaruta.

Temaområden för kursen är hälsa och trygghet samt informations- och mediekunskap som båda bäst kommer fram i delarna 4 och 5. Del 4 handlar om hälsa och i del 5 berättas hur Adrian gick vilse i fjällen och räddades på grund av att han hade mobilen med sig och kunde ringa efter hjälp. Del 5 handlar om telefoner med en faktaruta om telefonens historia, en text om hur allt yngre barn har egen mobil och en text där Erik får ett sms som blivit skickat till fel nummer. De unga börjar diskutera sitt förhållande till mobilen. Utöver kapitel 5, är informations- och mediekunskap inbakat i de övriga kapitlen i texter (t.ex. radiointervjun i del 4, att skicka epost i del 1) samt i uppgifter (notiser, rubriker ur ett hälsomagasin, meddelanden på internetforum där unga ber om hjälp till sina problem).

Boken behandlar de ungas liv brett ur olika synvinklar. Trots att boken ger basfakta om de olika nordiska länderna och unga ur olika länder är med i texter och uppgifter, så ligger fokus på livet i Stockholm. Kursen heter ‘Vardagsliv i de nordiska länderna’ vilket inte speglas i boken.

6.1.3 Magnet 3

Temat för kurs 3, 'Finland, Norden och Europa', är hemlandet, finlandssvenskarna, jämförelse med de andra nordiska länderna samt Finland som nordisk stat i Europa. Temaområdet för kursen är kulturell identitet och kulturkännedom. (GLGY 2003)

Magnet 3 börjar med att ställa frågan: Hurdan är din bild av Finland? Läsaren får fundera på vad finska städer har för svenska namn. I del 4 presenteras finska fester och maträtter. I boken presenteras även flera finska författare samt andra kända finländare, även en tidslinje med historiska finländare. Text 5 handlar om Paola Suhonen och IVANA Helsinki. Texten lyfter fram både etiska och ekologiska frågor. En för många finländare viktig kulturaspekt är bastun som fått en egen text i boken. Utöver den finska traditionen lyfter texten fram även liknande traditioner runtom i världen.

Trots att svenska är officiellt språk i Finland, är den finlandssvenska kulturen främmande för många finska elever (se t.ex. Lehti-Eklund & Green-Vänttinen 2011 och Green-Vänttinen m.fl. 2010). Magnet 3 ger basfakta om de geografiska områden som kallas Svenskfinland och lyfter fram flera finlandssvenska företeelser såsom personer ur olika yrkesgrupper, tidningar, skolor, litteratur, och musik. Den tvåspråkiga staden Vasa presenteras i en hörförståelseuppgift. I text 2 diskuterar tre finlandssvenska ungdomar sitt förhållande till det svenska språket. De berättar hur de väljer mellan finska och svenska beroende på situationen och funderar över de stereotyper och fördomar som finskspråkiga kan ha mot finlandssvenskar. I en skrivuppgift ska eleverna skriva om sina positiva upplevelser om finlandssvenskarna. Finlandssvenska traditioner som veneziaden och stafettkarnevalen presenteras.

Åland har fått ett eget kapitel i boken. I texterna berättar ungdomar om sina erfarenheter på Åland, såsom sommarjobb och cykelsemester. En text handlar om den finska militärtjänsten från ett åländskt perspektiv vilket lyfter fram en intressant skillnad mellan Åland och resten av Finland. Det sista kapitlet handlar om humor och ståuppkomikern André Wickström som berättar om ståuppkomikens historia i Finland och om hurdan det är att som finlandssvensk uppträda för finsk- gentemot svenskspråkig publik.

Jämförelse mellan Finland och de andra nordiska länderna förekommer i viss mån. I del 1 jämför Hanna Finland med Sverige. Hon konstaterar att mycket är lika men lyfter även fram

skillnader såsom att svenskar är mer diplomatiska medan finnar lättare går rakt på sak och säger vad de tänker. En faktaruta om minoritetsbefolkningen i Sverige följs av frågan vilka minoriteter som finns i Finland. I uppgifterna jämförs finlandssvenskt och sverigesvenskt ordförråd.

Enligt GLGY 2003 ska kursen även behandla Finland som nordisk stat i Europa. Magnet 3 tar ett steg vidare och lyfter fram teman som turism, speciellt i Lappland, som intresserar folk runtom i världen. Texten om IVANAhelsinki visar hur finsk design uppskattas runtom i världen. Också presentationen om den finska skolan Escuela Finlandesa i Fuengirola visar hur Finland syns utomlands. I en text firar 37 ungdomar från 11 olika länder finländsk sommarkväll på Kiljava. Ungdomarna har alla kommit för att lära sig om finsk kultur, historia och samhälle samt för att lära sig finska.

Bild 2: Teman i Magnet 3. Kursens teman är Finland, Norden och Europa.

Temaområdet kulturell identitet och kulturkännedom genomsyrar boken. Sverigefinländaren Hanna funderar på sin relation till båda länderna. Sverigefinländare förekommer i flera uppgifter. Ungdomarna på Kiljava jämför sina erfarenheter om finsk kultur med sin egen kultur. Vissa har även finskt ursprung. Flyktingen Sanieh kämpar med att hitta sin egen väg

mellan sitt ursprung och den finska och finlandssvenska kulturen som hon levtt i de senaste fem åren. Hon konstaterar att två kulturer är en rikedom trots att det kan vara jobbigt ibland.

Slalomstjärnan Tanja Poutiainen som rest mycket uppskattar sitt hem i Rovaniemi och vill inte flytta utomlands som många idrottare gör. André Wickström berättar hur det kändes att börja uppträda på finska efter att ha vuxit upp i en helsvensk miljö och finlandssvenska ungdomar funderar över hur det är att vara tvåspråkig i Finland.

Magnet 3 ser på Finland och Svenskfinland från många synvinklar och boken har en positiv syn på flerspråkighet och på att vara mångkulturell. Samtidigt lyfts eventuella utmaningar fram. Sanieh i del 2 lever mellan den afghanska kulturen och den finska. Enligt den afghanska kulturen får hon inte ens prata med pojkar men har valt att göra det ändå. De finlandssvenska ungdomarna i text 2 kan på stan känna att de hör till en minoritet då de pratar svenska och de nämner fördomar och stereotyper som de stött på.

Boken för tydligt fram hur kulturen i Svenskfinland drar åt sig av kulturella fenomen både från Sverige och från Finland. Trots att vissa jämförelser mellan Finland och resten av Norden förekommer, är det mest jämförelse mellan Finland och Sverige. De övriga nordiska länderna kunde få mera utrymme. Som tidigare konstaterats, upplever många elever att den finlandssvenska kulturen är främmande för dem. Frågan blir då hur boken används i undervisningen för att eleverna bäst anammar den dryga mängden kulturell information som finns i boken.

Finland och Svenskfinland presenteras utförligt och från många synvinklar och efter kursen borde det finlandssvenska inte kännas helt främmande för eleverna. Finland jämförs inte med de andra nordiska länderna men Finland som en del av Norden kan ses i del 1 som till stor del handlar om sverigefinländarna. Det tredje temat med Finland som nordisk stat i Europa går inte att hitta men i stället finns en internationell anknytning genom turism och finska företag och design som blivit populärt i t.ex. Japan.

6.1.4 Magnet 4

Kurs 4 heter ”Att leva ensam och tillsammans med andra” och ska enligt GLGY 2003 behandla personrelationer, möten mellan olika kön och åldersgrupper i studierna och i arbetet, samt aktuella samhällsliga fenomen. De två förstnämnda kan vara svåra att skilja åt. Möten mellan olika generationer är de facto en form av personrelationer. Temaområdet för kursen är ”Hälsa och trygghet”.

Del 1 behandlar personrelationer och möten mellan generationer. 70-åringe Dorte är som mormor för Petra, som är dotter till Dortes kollega. Då Dorte tidigare varit stort stöd till Petra under åren, hjälper hon nu i sin tur Dorte. De tar hand om varandra. I den andra texten i del 1 konstateras att det finns pappor av alla slag. Texten presenterar dock en stereotypisk indelning i fyra kategorier: karriärpappan, trendpappan, mjukispappan och fixarpappan.

I del 1 får studerandena diskutera vänskap och fundera på hur kärleken påverkar vänrelationerna. I del 2 handlar huvudtexten om kärleken mellan Will från Ghana och Lone från Danmark. Texten lyfter fram kulturskillnader och hur mycket ändå är lika, samt omgivningens reaktioner på förhållandet i både gott och ont. I uppgifterna Skriver Nora brev till sin moster och berättar om sitt kärleksliv. Möten mellan kulturer syns även i uppgiften om Hila och Paolo, två ungdomar med invandrarbakgrund. Paolos familj är liberal och icke-religiös medan Hilas familj är traditionsbunden. Paret får stöd av Paolos familj medan Hilas familj starkt motsätter sig förhållandet. De unga ser dock positivt på sin framtid. Kärlekstemat fortsätter i den andra texten som behandlar traditionen med svensxa och möhippa.

Kulturskillnader och fördomar behandlas i del 3. Trots att detta inte är ett tema ur kursbeskrivningen, passar det bra under ”Att leva ensam och tillsammans med andra” som är namn på kursen. Citatet i början på delen lyder: ”Den farligaste av våra fördomar är tron att vi inte har några”, vilket är en bra öppning till diskussion och reflektion över sitt eget tankesätt. Text 3 lyfter fram den stora skillnaden i att vistas i en annan kultur över en semester i jämförelse med att bo i en annan kultur en längre tid, eller permanent. Det senare kräver en betydligt större insats för att lära sig språket och kulturen och kulturkrockar går inte att undvika. I uppgifterna behandlas även mänskliga rättigheter, nynazism och hotet mot flyktingar i Europa vilka alla är aktuella teman som behandlas regelbundet i media. I en uppgift

ska studerandena läsa en nyhetsartikel, ”Pizzabagare hotas av utvisning”, och sedan diskutera den. Varje deltagare får en roll som personer ur olika bakgrund och ska motivera sina åsikter ur deras synvinkel. Flera kända personer med utländsk härstamning presenteras: Zahra Abdullah som nu är finsk medborgare, Mustafa Can från turkiet som flyttat till Sverige som barn och Alexandra Pascalidou från Rumänien, med grekiska föräldrar, som vuxit upp i Rinkeby. Del 5 lyfter fram det svåra och allvarliga temat mobbning.

Av det som redan nämnts tidigare, passar här även berättelsen om Hila och Paolo vars familjer har väldigt olika livssyn. I text 2 konstaterar Will att familjerelationerna är mycket viktigare i Ghana än i Danmark. I en uppgift ska studerandena berätta på svenska om två danska studerande: Jens och Martin. Uppgiften är väldigt polariserad. Jens bor på ett studenthem, trivs ensam, har inte kontakt med sin familj, har tröttnat på sina studier och är inte intresserad av att städa eller diska. Han har inga planer för framtiden. Martin däremot har en egen liten lägenhet, lagar god mat, har stort intresse för att lära sig nytt och är mån om sin familj. Han är förtjust i en finsk flicka och vill ha stort bröllop och arbetsplats i Finland. Bröllop och familjeliv behandlas på många ställen i boken. I en hörförståelseuppgift diskuteras tonårsliv men barn. Både föräldrarnas skepticism och den unga moderns motivering till att skaffa barn som ung får plats i uppgiften.

Religion har nämnts på några ställen i boken, men är huvudtemat i del 4. I text 4 berättar två unga om sin syn på religion. Trine är från ett religiöst hem och anser att många har en orealistisk och stereotypisk bild av troende. Pernilla däremot gick ur den evangelisk-lutherska kyrkan när hon fyllde 18. Båda anser att religionsundervisningen är viktig. Pernilla anser dock att undervisningen fokuserar för mycket på den kristna tron eftersom många elever i hennes skola är muslimer. Dessutom vill hon lära sig mera om de andra världsreligionerna. Pernilla ser även nackdelar med att inte höra till kyrkan. Hon nämner kyrkans stämmingsfullaceremonier såsom dop, vigsel och begravningar. Detta visar hur viktig del den kristna traditionen har inom den nordiska kulturen. I uppgifterna får studerandena lite fakta om de olika världsreligionerna i form av påståenden som ska förknippas med rätt religion(er). En uppgift berättar närmare om huvudduken som muslimska kvinnor använder. Skillnaden mellan sjal, slöja och burka synliggörs med hjälp av bilder. I den andra texten i del 4 behandlas stress och brådskan i vårt samhälle samt behovet av lugn och tystnad för att koppla av och komma i kontakt med sina känslor.

Del 6 handlar om dokusåpor och passar in på temat ”aktuella samhällliga fenomen” i kurskraven. Trots att temaområdet ’ informations- och mediekunskap’ inte angetts i kursbeskrivningen, passar denna del utmärkt inom det temat. I texten berättar David om varför han gillar dokusåporna och tycker att de ska tas på allvar. Han medger dock att vissa format går för långt genom att visa mobbning, spritskandaler och sex i programmen. Han funderar över hurdana människor går med i programmen och varför. David är aktivt med och diskuterar programmen i sin blogg och på andra forum i nätet med andra intresserade. I ”kort kändis-ABC” klassificeras kändisar i tre grupper beroende på deras meriter samt vad de är beredda att göra för att få uppmärksamhet. Texten kan sammanfattas i att de kändisar med de största meriterna är minst intresserade av sin status som kändis medan andra är beredda på att göra nästan vad som helst för att få sitt namn i tidningarna. Internet har gjort det allt lättare för vem som helst att sträva efter uppmärksamhet.

Temaområdet för kursen är ”hälsa och trygghet”. I del 5 som handlar om mobbning berättas även om musikern Jonas Altberg (Basshunter) som har tourettes syndrom. I en uppgift nämns åldringen Hanna som flyttade till ett servicehem efter att ha fått hjärtinfarkt. I båda fallen är dock mobbning huvudtemat. Hälsa behandlas således inte mycket i boken, medan frågan om trygghet dyker upp i flera sammanhang. Mobbning ses som ett allvarligt problem som förekommer i många olika former. Det konstateras att de vuxna har ansvar för att se problemen och åtgärda dem samt att både mobbaren och den mobbade behöver hjälp. Det berättas också hur att bli mobbad påverkar självförtroendet, till och med viljan att leva. Det kan påverka hela resten av livet. Familjens och vännernas betydelse samt deras stöd påverkar också trygghetskänslan. Också flyktingtemat, mänskliga rättigheterna och nynazism är teman som handlar om trygghet.

I delarna 1,2 och 3 får studerandena bekanta sig med Danmark. Förutom att Danmark är miljön i texterna, presenteras landet i flera faktarutor. Även författare som Peter Hoeg och Dan Turell blir bekanta och studerandena får lyssna på låten ”Smuk og dejlig” av Natasja Saad. Norge presenteras likaså med faktarutor i del 4.

Personrelationer och möten mellan olika generationer kommer tydligt fram i bokens alla kapitel. Möten mellan olika kön kommer däremot inte fram. I GLGY står det att kursen ska behandla ’ möten mellan olika kön och åldersgrupper i studierna och i arbetet’. Det är dock

personrelationerna som är fokus i boken medan studier och arbete inte behandlas. Trots att Magnet-böckerna skrivits för ca. 10 år sedan, är de samhällseliga teman som tas upp fortfarande relevanta. Tv-kanalerna har fortfarande ett stort urval dokusåpor och invandrare, internationalisering och olika kulturer är en stor del av vår vardag.

6.1.5 Magnet 5

Kurs 5, "Vår livsmiljö" ska handla om naturen, den föränderliga livs- och arbetsmiljön samt massmedierna. Temaområden för kursen är hållbar utveckling, teknologi och samhälle samt informations- och mediekunskap.

Den föränderliga livs- och arbetsmiljön är temat som behandlas mest i boken. Matti berättar om studielivet på 1960-talet, Susanne funderar på sin framtid. Hon är vill inte jobba länge på samma arbetsplats och är beredd att byta yrke några gånger trots den ekonomiska otryggheten som snuttjobb för med sig. Hon ser positivt på vidareutbildning och värdesätter balans mellan arbete och fritid och jämför med sin pappa som alltid jobbat övertid, förväntats vara tillgänglig även under semestern, och som nu är sjukskriven för utbrändhet. Trots att hon nu går i gymnasiet, tänker hon redan på att pensionspara. Studierna efter gymnasiet är aktuellt för dem som går kursen, och det behandlas på flera ställen i boken. I en faktaruta listas de 10 yrken där de flesta jobben finns om 5 år. Efter det listas de 10 yrken som de unga vill ha. Listorna ser väldigt olika ut. Boken har också en lista på fakulteten vid Helsingfors universitet. Förutom vanliga studier vid högskola, berättar Amanda om sina distansstudier som helt avklarar över nätet. Del 2 handlar om arbetslivet på Island som lider av brist på arbetskraft. Många utlänningar kommer dit för att jobba eftersom det kan vara svårare att få jobb i hemlandet. Dessutom är lönerna bättre på Island. Det berättas också hur Islands ekonomi ändrats under de senaste årtiondena och hur det syns genom skillnaderna mellan Reykjavik och landsbygden. Text 6 blickar in i kollektivtrafikens framtid med spårbilar.

Del 3 behandlar massmedier i form av reklam. Mediaforskaren Linda berättar hur sponsorer smyger in sina varor i filmer och program. Gränsen mellan laglig reklam och smygreklam är svår att dra eftersom den snabba tekniska utvecklingen leder till att lagstiftningen har svårt att hänga med. I uppgifterna diskuteras hur internetanvändningen förändrar våra medievanor och

eleverna får analysera reklambilder. Presentationen av Liza Marklund och avsnittet av hennes bok "Sprängaren" utforskar temat massmedier vidare. Allt detta ingår även i temaområdet informations- och mediekunskap.

Temaområdet hållbar utveckling kommer tydligt fram i del 5 som börjar med ett test på hur miljövänlig du är. Naturen behandlas främst i del 5 som handlar om Grönland och klimatförändringen. Inlandsisen på Grönland smälter snabbare än ny is bildas vilket påverkar både inuiternas näringsliv samt isbjörnar och sälar som är beroende av isen. Likaså påpekas de konsekvenser som issmältningen kan ha på Golfströmmen och klimatet i Norden och Europa. Den andra texten i del 5 handlar om Östersjön som är ett av världens mest nedsmutsade innehav. Texten berättar vilka åtgärder som tagits för att motverka problemet och vad som ännu borde göras för att hinna rädda situationen. Del 6 om framtidens spårbilar som ett mer ekologiskt alternativ för kollektivtrafik och cykeltaxi hör också till temaområdet. I del 4 jämförs vår tids slit-och-släng-mentalitet med 1950-talet då man satsade på att göra hållbara varor som reparerades om det bara var möjligt. I uppgifterna presenteras en familj som strävar efter ett ekologiskt liv genom att köpa endast det de behöver och för det mesta begagnat. De rekommenderar att satsa på kläder av bra kvalitet eftersom de håller längre.

Distansstudier över nätet och spårbilarna passar även inom temat teknologi och samhälle. Den andra texten i del 3 jämför vårt samhälle mer George Orwells bok, 1984. Teknologin som genomsyrar allt större delar av våra liv genom t.ex. bankkort, mobiltelefoner, busskort och elektroniska nycklar, bildar ett elektroniskt spår som gör det möjligt att kartlägga våra liv i detalj beroende på vem som kommer åt informationen. I del 4 görs en tidsresa hos retrofamiljen Lewin vars hem är fullt av möbler och apparater från 1950-talet. Den moderna tv:n och datorn är gömda då de inte används.

6.1.6 Slutsatser

Läroboksserien Magnet har ett mångsidigt utbud när det gäller kulturinnehåll. Allt det som kursbeskrivningarna i GLGY 2003 räknar upp går att hitta i böckerna. De teman som behandlas diskuteras från olika synvinklar utan att värdera någon åsikt som bättre än någon

annan. Således ger innehållet bra möjligheter till diskussion i klassrummet. I vissa fall är materialet ensidigt. I bok 1 och 2 blir synen på de ungas intressen snäv då musik och idrott är de mest diskuterade sysselsättningarna. I bok 2 nämns även andra intressen, men någon djupare diskussion finns inte. Kurs 2 ska handla om vardagslivet i de nordiska länderna. Trots att boken ger viss fakta om de olika nordiska länderna så kunde de få mera utrymme i boken. Nu dominerar Stockholm som miljö i texterna. De övriga nordiska länderna presenteras dock utförligt i de senare kurserna. I bok 3 behandlas Finland inte direkt som nordisk stat i Europa, men boken har ändå ett globalt perspektiv med Finland som en del av världen. Trots att böckerna funnits i omkring 10 år är de teman som behandlas fortfarande aktuella. Som exempel kan nämnas klimatförändring, flyktingar, nynazism och den teknologiska utvecklingen. Perspektivet i de texter som behandlar studier, boende och arbetsliv passar bra för gymnasieeleverna för vilka val av studieplats och eventuell arbetsplats är aktuellt.

6.2 Magnet och de nordiska länderna

Läroämnet i fråga är svenska och det är inte förvånande att Sverige får mera utrymme i böckerna än de övriga nordiska länderna. Finland, Sverige, Norge, Danmark och Island har alla fått var sin faktaruta på ett uppslag (t.ex. Kors och tvärs i Finland). Huvudstäderna Stockholm, Köpenhamn och Oslo har fått var sitt uppslag (Stockholm 3 sidor) med måsten i staden i fråga. Faktarutorna ”Typiskt norskt” och ”Typiskt danskt” är en sida var. Grönland och Färöarna presenteras båda i var sin ruta på en halv sida. Utöver dessa är böckerna fulla med fakta om bl.a. författare, musiker och städer från de nordiska länderna. I texterna är det Sverige som dominerar, men Färöarna är det ena som inte har fått ett eget kapitel.

Många elever upplever att svenskfinland och den finlandssvenska kulturen är obekant för dem (se avsnitt 4.2). Svenska förknippas närmast med Sverige och även då är associationerna relativt stereotypiska. Elever och lärare efterlyser också mera autentiskt material till stöd för undervisningen. I GLGY (2003: 95) sägs det att skönlitteratur och annat autentiskt material ger eleverna möjligheter att se de kulturella faktorer som påverkar skillnaderna i kommunikation på finska och på svenska. Genom att utveckla kulturkänslan blir eleverna medvetna om sin

egen kulturbundenhet. Bokserien Magnet innehåller rikligt med sångexter, dikter och avsnitt ur romaner från nordiska författare. Dessa anknyter alla bra till de övriga teman som behandlas i böckerna. I Magnet 5 är avsnittet ur Lars Myttings 'Hästkrafter' både på svenska och på norska

vilket ger eleverna en möjlighet att jämföra språken med varandra. Böckerna ger mångsidig information om Sverige, Finland och Svenskfinland i synnerhet. Eftersom även elever med bra resultat i studentskrivningarna i svenska (se Green-Vänttinen m.fl. 2010) upplever det finlandssvenska som något främmande, väcks frågan hur det tillgängliga materialet utnyttjas under lektionerna. Diskuteras innehållet i texterna eller fokuserar undervisningen på grammatiken?

7. AVSLUTNING

I denna avhandling kartläggs kulturinnehållet i läroboksserien Magnet i jämförelse med kurskraven som GLGY 2003 ställer för svenskundervisningen i gymnasiet på B1-nivå. Analysen innefattar de böcker som används under de fem obligatoriska kurserna. Kursbeskrivningarna i GLGY 2003 ger tydliga mål för de teman som ska behandlas under kurserna och analysen bygger på dessa färdiga kategorier.

För det första ämnade jag i undersökningen kartlägga hur bra Magnet täcker de teman som GLGY 2003 ger som krav för kurserna. För det andra ville jag se hur de olika nordiska länderna behandlas och hur mycket utrymme de får. Tidigare studier visar att läroböcker kan ha en snäv syn på kultur genom att fokusera på sevärdheter. Elever önskar däremot att få mera information om kultur, speciellt vardagskultur. Den finlandssvenska kulturen i synnerhet verkar vara främmande för en stor del av eleverna.

Resultaten i denna avhandling tyder på att bokserien Magnet fyller de krav som GLGY 2003 ställer på ett tillfredsställande sätt. Teman behandlas mångsidigt vilket ger bra möjligheter till diskussion under lektionerna. Eftersom läroämnet är svenska, är det inte förvånande att Sverige får mest utrymme i böckerna. Alla de nordiska länderna presenteras dock i likadana faktarutor genom bokserien. En hel bok har ägnats Finland, och svenskfinland är tydligt representerat med mycket relevant information. Eftersom böckerna är fulla med intressant och relevant fakta om kulturen i de nordiska länderna vore det intressant att vidare undersöka hur böckerna används i undervisningen då eleverna inte känner att de får tillräckligt med information.

LITTERATUR

- Alakotila, O. & Aro, T. 2002. *Läroboken som svensklärarens hjälpmedel*. Pro gradu -avhandling. Jyväskylä: Institutionen för språk, svenska språket vid Jyväskylä universitet. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-2002894964> (Hämtad: 15.1.2015)
- CEFR 2009 = *Gemensam europeisk referensram för språk: lärande, undervisning och bedömning*. Europarådet. Skolverket. <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2144> (Hämtad: 19.4.2015)
- GGL 2015 = Grunderna för gymnasiets läroplan 2015. Utbildningsstyrelsen. http://www.oph.fi/lagar_och_anvisningar/laroplans_och_examensgrunder/gymnasiet (Hämtad: 29.12.2015)
- GLGY 2003 = Grunderna för läroplanen i gymnasieutbildning för ungdomar. Utbildningsstyrelsen. <http://www02.oph.fi/svenska/ops/gymnasiet/gymnlpg.pdf> (Hämtad: 3.4.2015)
- Hildén, R. 2011. Muutosten tarpeet ja mahdollisuudet kielten opetuksessa. I: Hildén, R. & Salo, O-P. (red.): *Kielikasvatus tänään ja huomenna. Opetussuunnitelmat, opettajankoulutus ja kielenopettajan arki*. WSOYpro.
- Juurakko-Paavola, T. 2015. Vad berättar studentexamen om examinandernas kunskaper i svenska? I: *Svenskan i Finland 15*. Tampereen yliopistopaino Oy – Juvenes Print
- Kaikkonen, P. 1994. *Kulttuuri ja vieraan kielen oppiminen*. Juva: WSOY.
- Korkman, M. C. B., Green-Vänttinen, M. & Lehti-Eklund, H. 2010. *Svenska i finska gymnasier*. Nordica Helsingensia, Nr 22. Finska, finskugriska och nordiska institutionen, Helsingfors universitet.
- Laitala, S. 2009. *Ungdomskultur i två svenskläroböcker från 1960-talet och 2000-talet*. Biämneshandling. Jyväskylä: Institutionen för språk, svenska språket vid Jyväskylä universitet. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-200908133555>
- Lehti-Eklund, H. & Green-Vänttinen, M. 2011. *Svenska i finska grundskolor*. Nordica Helsingensia, Nr 27. Finska, finskugriska och nordiska institutionen, Helsingfors universitet.
- Maijala, M. 2006. Kulttuuri on kaikkea – Kohtaavatko kielenoppijoiden kulttuurikäsitteet ja vieraan kielen oppikirjojen maantuntemukselliset sisällöt? I: *Kielenoppija tänään – Language Learners of Today. AFinLan vuosikirja 2006*. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuja no. 64. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ELE-1280425>
- Merriam-Webster = Online dictionary: Culture. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/culture>
- Onkamo, T. 2013. *Gymnasieelevers uppfattningar om svensk kultur*. Pro gradu -avhandling. Jyväskylä: Institutionen för språk, svenska språket vid Jyväskylä universitet. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201303201350>

Perälä, H. 2002. Kultur i svenskundervisning : det nordiska inslaget i läroböckerna i svenska. Pro gradu - avhandling. Jyväskylä: Institutionen för språk, svenska språket vid Jyväskylä universitet. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-2002884617>

Salo, O-P. 2006. Opetussuunnitelma muuttuu, muuttuuko oppikirja? Huomioita 7. luokan vieraiden kielten oppikirjojen kielikäsitteistä. I: *Kielenoppija tänään – Language Learners of Today. AFinLan vuodikirja 2006*. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuja no. 64.

SAO = Svenska Akademiens ordböcker: Kultur. <https://svenska.se/tre/?sok=kultur&pz=1>

SCB = Befolkningsstatistik i sammandrag. Statistiska centralbyrån http://www.scb.se/sv_/Hitta-statistik/Statistik-efter-amne/Befolkning/Befolkningens-sammansattning/Befolkningsstatistik/25788/25795/Helarsstatistik---Riket/26040/ (Hämtad: 2.7.2016)

Statistikcentralen. 2015. *Ämnesval bland studerande som avslutat gymnasieutbildning 2015*. http://www.stat.fi/til/ava/2015/01/ava_2015_01_2015-12-16_tie_001_sv.html (Hämtad: 3.7.2016)